

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 5 juli 2013
sj.a(2013)2728923

AAN DE PRESIDENT EN DE RECHTERS VAN HET HOF VAN JUSTITIE

SCHRIFTELIJKE OPMERKINGEN

ingediend overeenkomstig artikel 23, tweede alinea van het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie,

door de **EUROPESE COMMISSIE**,

vertegenwoordigd door J. Samnadda en Folkert Wilman, beide lid van haar juridische dienst, als gemachtigden, domicilie gekozen hebbende bij Merete Clausen, eveneens lid van haar juridische dienst, Bâtiment BECH, L-2721 Luxembourg, en ermee instemmende dat de betekening van alle processtukken via e-Curia geschiedt,

in zaak C-201/13

Deckmyn e.a.

betreffende een bij arrest van 8 april 2013 van het Hof van Beroep te Brussel, België, gedaan verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie in het voor deze rechterlijke instantie aanhangige geding,

inzake de uitleg van Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij (PB L 167, 22.6.2011, blz. 10) en met name artikel 5, lid 3, sub k daarvan.

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	3
2.	RECHTSKADER	3
2.1.	Unierecht.....	3
2.2.	Nationaal recht.....	6
3.	HOOFDGEDING EN PREJUDICIËLE VRAGEN	7
3.1.	Hoofdgeding	7
3.1.1.	Partijen en feiten	8
3.1.2.	Procesverloop en overwegingen verwijzende rechter.....	8
3.2.	Prejudiciële vragen.....	9
4.	BEANTWOORDING PREJUDICIËLE VRAGEN	10
4.1.	Opmerkingen vooraf	10
4.2.	Vraag 1	13
4.3.	Vragen 2 en 3	14
4.3.1.	Uitleg begrip 'parodie'	15
4.3.2.	Aanvullende opmerkingen	17
5.	CONCLUSIE.....	18

1. INLEIDING

1. Bij arrest van 8 april 2013 (hierna: 'verwijzingsarrest') heeft het Hof van Beroep te Brussel, België, (hierna: 'verwijzende rechter') drie prejudiciële vragen voorgelegd aan Uw Hof. Deze vragen hebben betrekking op Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij¹ (hierna: 'Richtlijn 2001/29').
2. In de kern is de vraag hoe het begrip 'parodie', als gebruikt in artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29, dient te worden uitgelegd.
3. Na een overzicht van het toepasselijke rechtskader, het hoofdgeding en de prejudiciële vragen, zet de Commissie in het onderstaande uiteen hoe deze vragen naar haar mening dienen te worden beantwoord.

2. RECHTSKADER

2.1. Unierecht

4. Artikel 2 van Richtlijn 2001/29 luidt als volgt.

"Artikel 2

Reproductierecht

De lidstaten voorzien ten behoeve van:

- a) auteurs, met betrekking tot hun werken,*
- b) uitvoerend kunstenaars, met betrekking tot de vastleggingen van hun uitvoeringen,*
- c) producenten van fonogrammen, met betrekking tot hun fonogrammen,*
- d) producenten van de eerste vastleggingen van films, met betrekking tot het origineel en de kopieën van hun films, en*
- e) omroeporganisaties, met betrekking tot de vastleggingen van hun uitzendingen, ongeacht of deze uitzendingen via de ether of per draad plaatsvinden, uitzendingen per kabel of satelliet daaronder begrepen, in het uitsluitende recht, de directe of indirecte, tijdelijke of duurzame, volledige of gedeeltelijke reproductie van dit materiaal, met welke middelen en in welke vorm ook, toe te staan of te verbieden."*

¹ PB L 167, 22.6.2011, blz. 10.

5. Artikel 3 van Richtlijn 2001/29 bepaalt het volgende.

"Artikel 3

Recht van mededeling van werken aan het publiek en recht van beschikbaarstelling van ander materiaal voor het publiek

1. De lidstaten voorzien ten behoeve van auteurs in het uitsluitende recht, de mededeling van hun werken aan het publiek, per draad of draadloos, met inbegrip van de beschikbaarstelling van hun werken voor het publiek op zodanige wijze dat deze voor leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd toegankelijk zijn, toe te staan of te verbieden.

2. De lidstaten voorzien ten behoeve van:

a) uitvoerend kunstenaars, met betrekking tot de vastleggingen van hun uitvoeringen,

b) producenten van fonogrammen, met betrekking tot hun fonogrammen,

c) producenten van de eerste vastleggingen van films, met betrekking tot het origineel en de kopieën van hun films, en

d) omroeporganisaties, met betrekking tot de vastleggingen van hun uitzendingen, ongeacht of deze uitzendingen via de ether of per draad plaatsvinden, uitzendingen per kabel of satelliet daaronder begrepen,

in het uitsluitende recht, de beschikbaarstelling voor het publiek, per draad of draadloos, op zodanige wijze dat de leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd er toegang toe hebben, toe te staan of te verbieden.

3. De in de leden 1 en 2 bedoelde rechten worden niet uitgeput door enige handeling, bestaande in een mededeling aan het publiek of beschikbaarstelling aan het publiek overeenkomstig dit artikel."

6. Artikel 5, leden 3, 4 en 5 van Richtlijn 2001/29 luiden als volgt.

"Artikel 5

Beperkingen en restricties

[...]

3. De lidstaten kunnen beperkingen of restricties op de in de artikelen 2 en 3 bedoelde rechten stellen ten aanzien van:

a) het gebruik uitsluitend als toelichting bij het onderwijs of ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek, de bron, waaronder de naam van de auteur, wordt vermeld, tenzij dit niet mogelijk blijkt, en voorzover het gebruik door het beoogde, niet-commerciële doel wordt gerechtvaardigd;

b) het gebruik ten behoeve van mensen met een handicap, dat direct met de handicap verband houdt en van niet-commerciële aard is en voorzover het wegens de betrokken handicap noodzakelijk is;

c) weergave in de pers, mededeling aan het publiek of beschikbaarstelling van gepubliceerde artikelen over actuele economische, politieke of religieuze onderwerpen of uitzendingen of ander materiaal van dezelfde aard, in gevallen waarin dat gebruik niet uitdrukkelijk is voorbehouden, en voorzover de bron, waaronder de naam van de auteur, wordt vermeld, of het gebruik van werken of ander materiaal in verband met de verslaggeving over actuele gebeurtenissen, voorzover dit uit een oogpunt van voorlichting gerechtvaardigd is en, voorzover,

de bron — waaronder de naam van de auteur — wordt vermeld, tenzij dit niet mogelijk blijkt;

d) het citeren ten behoeve van kritieken en recensies en voor soortgelijke doeleinden, mits het een werk of ander materiaal betreft dat reeds op geoorloofde wijze voor het publiek beschikbaar is gesteld, indien de bron — waaronder de naam van de auteur — wordt vermeld, tenzij dit niet mogelijk blijkt en het citeren naar billijkheid geschiedt en door het bijzondere doel wordt gerechtvaardigd;

e) het gebruik ten behoeve van de openbare veiligheid of om het goede verloop van een administratieve, parlementaire of gerechtelijke procedure of de berichtgeving daarover te waarborgen;

f) het gebruik van politieke toespraken en aanhalingen uit openbare lezingen of soortgelijke werken of ander materiaal, voorzover dit uit een oogpunt van voorlichting gerechtvaardigd is en mits de bron, — waaronder de naam van de auteur — wordt vermeld, tenzij dit niet mogelijk blijkt;

g) het gebruik tijdens religieuze bijeenkomsten of door de overheid georganiseerde officiële bijeenkomsten;

h) het gebruik van werken, zoals werken van architectuur of beeldhouwwerken, gemaakt om permanent in openbare plaatsen te worden ondergebracht;

i) het incidentele verwerken van een werk of materiaal in ander materiaal;

j) het gebruik voor reclamadoeleinden, voor openbare tentoonstellingen of openbare verkopen van artistieke werken, voorzover dat noodzakelijk is voor de promotie van die gebeurtenissen, met uitsluiting van enig ander commercieel gebruik;

k) het gebruik voor karikaturen, parodieën of pastiches;

l) het gebruik met het oog op demonstratie of herstel van apparatuur;

m) het gebruik van een artistiek werk in de vorm van een gebouw of een tekening of plan van een gebouw met het oog op de wederopbouw van het gebouw;

n) het gebruik van niet te koop aangeboden of aan licentievoorwaarden onderworpen werken of ander materiaal dat onderdeel uitmaakt van de verzamelingen van de in lid 2, onder c), bedoelde instellingen, hierin bestaande dat het werk of materiaal, via speciale terminals in de gebouwen van die instellingen, voor onderzoek of privéstudie meegedeeld wordt aan of beschikbaar gesteld wordt voor individuele leden van het publiek;

o) het gebruik in andere, minder belangrijke gevallen, wanneer reeds beperkingen of restricties bestaan in het nationale recht mits het alleen analoog gebruik betreft en het vrije verkeer van goederen en diensten in de Gemeenschap niet wordt belemmerd, onverminderd de in dit artikel vervatte beperkingen en restricties.

4. De lidstaten kunnen op grond van de leden 2 en 3 niet alleen een beperking of restrictie op het reproductierecht vaststellen, maar ook op het in artikel 4 bedoelde distributierecht, voorzover dit gezien het doel van de toegestane reproductie gerechtvaardigd is.

5. De in de leden 1, 2, 3 en 4 bedoelde beperkingen en restricties mogen slechts in bepaalde bijzondere gevallen worden toegepast mits daarbij geen afbreuk wordt gedaan aan de normale exploitatie van werken of ander materiaal en de wettige belangen van de rechthebbende niet onredelijk worden geschaad."

7. Daarnaast wijst de Commissie op de navolgende overwegingen van de considerans van Richtlijn 2001/29.

"(1) Het Verdrag voorziet in de totstandbrenging van een interne markt en in de invoering van een regeling waardoor wordt verzekerd dat de mededinging binnen de interne markt niet wordt vervalst. De harmonisatie van de wetgeving van de lidstaten inzake het auteursrecht en de naburige rechten draagt bij tot het bereiken van deze doelstellingen.

[...]

(3) De voorgestelde harmonisatie zal bijdragen tot de uitoefening van de vier vrijheden van de interne markt en past in het kader van de eerbiediging van de fundamentele rechtsbeginselen en met name de eigendom — met inbegrip van de intellectuele eigendom — de vrije meningsuiting en het algemeen belang.

[...]

(19) De morele rechten van de rechthebbenden moeten worden uitgeoefend overeenkomstig de wetgeving van de lidstaten en de bepalingen van de Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst, het WIPO-verdrag inzake auteursrecht en het WIPO-verdrag inzake uitvoeringen en fonogrammen. Dergelijke morele rechten blijven buiten het toepassingsgebied van deze richtlijn.

[...]

(31) Er moet een rechtvaardig evenwicht van rechten en belangen worden gewaarborgd tussen de verschillende categorieën rechthebbenden en tussen de verschillende categorieën rechthebbenden en gebruikers van beschermd materiaal. De in de lidstaten geldende beperkingen en restricties op de rechten moeten opnieuw worden gezien in het licht van de nieuwe elektronische omgeving. De huidige verschillen in beperkingen en restricties op bepaalde aan toestemming onderworpen handelingen hebben directe negatieve gevolgen voor de werking van de interne markt op het gebied van het auteursrecht en de naburige rechten. Deze verschillen zullen ten gevolge van de verdere ontwikkeling van grensoverschrijdende exploitatie van werken en grensoverschrijdende activiteiten wellicht nog belangrijker worden. Met het oog op de goede werking van de interne markt moet meer eenheid in de omschrijving van dergelijke beperkingen en restricties worden gebracht. De mate waarin dergelijke beperkingen en restricties worden geharmoniseerd, moet worden bepaald aan de hand van de gevolgen ervan voor de goede werking van de interne markt.

(32) Deze richtlijn bevat een uitputtende opsomming van de beperkingen en restricties op het reproductierecht en het recht van mededeling aan het publiek. Sommige beperkingen en restricties zijn enkel van toepassing op het reproductierecht, wanneer dit passend is. Bij het opstellen van deze lijst is zowel rekening gehouden met de verschillende rechtstradities in de lidstaten als met het vereiste van een goed functionerende interne markt. De lidstaten passen deze beperkingen en restricties op coherente wijze toe. Dit zal worden beoordeeld bij het onderzoek van de uitvoeringswetgeving in de toekomst."

2.2. Nationaal recht

8. Artikel 1 van de Belgische wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht (hierna: 'Wet betreffende het auteursrecht') luidt als volgt.

"§1. Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm ook (direct of indirect, tijdelijk of duurzaam, volledig of gedeeltelijk) te reproducieren of te laten reproducieren.

Dat recht omvat onder meer het exclusieve recht om toestemming te geven tot het bewerken of het vertalen van het werk.

[...]

Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het werk volgens ongeacht welk procédé, met inbegrip van de beschikbaarstelling voor het publiek op zodanige wijze dat deze voor leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd toegankelijk zijn, aan het publiek mede te delen.

Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht de distributie van het origineel van het werk of van kopieën ervan aan het publiek, door verkoop of anderszins, toe te staan.

De eerste verkoop of andere eigendomsoverdracht in de Europese Gemeenschap van het origineel of een kopie van een werk van letterkunde of kunst door de auteur of met diens toestemming leidt tot uitputting van het distributierecht van dat origineel of die kopie in de Europese Gemeenschap.

[...]

§2. De auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft op dat werk een onvervreemdbaar moreel recht.

De globale afstand van de toekomstige uitoefening van dat recht is nietig.

Het omvat ook het recht om het werk bekend te maken.

[...]

Hij heeft recht op eerbied voor zijn werk en dat maakt het hem mogelijk zich te verzetten tegen elke wijziging ervan.

Niettegenstaande enige afstand, behoudt hij het recht om zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere wijziging van dit werk dan wel tegen enige andere aantasting van het werk, die zijn eer of zijn reputatie kunnen schaden."

9. Artikel 22, §1 van de Wet betreffende het auteursrecht luidt als volgt.

"Wanneer het werk op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen:

[...]

6° een karikatuur, een parodie of een pastiche, rekening houdend met de eerlijke gebruiken;"

3. HOOFDGEDING EN PREJUDICIËLE VRAGEN

3.1. Hoofddeding

10. Uit het verwijzingsarrest maakt de Commissie op dat aan deze prejudiciële verwijzing, kort samengevat en voor zover hier van belang, het volgende ten grondslag ligt.

3.1.1. Partijen en feiten

11. Het hoofdgeding wordt gevormd door twee procedures die in hoger beroep zijn gevoegd en hier daarom gezamenlijk worden behandeld.
12. Eiseressen in eerste aanleg en geïntimeerden in het hoger beroep zijn de erven van en de rechthebbenden ten aanzien van de werken van de auteur van de Suske en Wiske stripalbums, de heer Willebrord Vandersteen (hierna tezamen: 'Vandersteen e.a.').
13. Gedaagden in eerste aanleg en appellanten in hoger beroep zijn de heer Johan Deckmyn en de VZW Vrijheidsfonds (hierna: 'Vrijheidsfonds'). De heer Deckmyn is lid van de politieke partij Vlaams Belang. Het Vrijheidsfonds heeft tot doel deze politieke partij financieel en materieel te ondersteunen, onder meer door het drukken en verspreiden van publicaties en meningen op multimediale wijze.
14. Op 9 januari 2011 heeft de heer Deckmyn tijdens de nieuwjaarsreceptie van de stad Gent eenbladige kalenders uitgedeeld waarop staat vermeld dat hij de verantwoordelijke uitgever is. Op de voorzijde van deze kalenders staat een tekening, die nu het voorwerp vormt van het hoofdgeding (hierna: 'gelaakte tekening')². De gelaakte tekening is eveneens gepubliceerd in het informatieblad van het Vlaams Belang dat in Gent wordt verspreid, alsmede op de website van het Vlaams Belang.
15. Vandersteen e.a. nemen het standpunt in dat de gelaakte tekening en de mededeling ervan aan het publiek een schending vormt van hun respectievelijke auteursrechten. Zij wijzen daarbij op de tekening die is opgenomen op de voorzijde van het Suske en Wiske album uit 1991, getiteld 'De Wilde Weldoener'³.

3.1.2. Procesverloop en overwegingen verwijzende rechter

16. In het licht van het voorgaande hebben Vandersteen e.a. een gerechtelijke procedure aanhangig gemaakt tegen de heer Deckmyn en het Vrijheidsfonds.

² Zie de afbeelding in het verwijzingsarrest, blz. 4.

³ Zie de afbeelding in het verwijzingsarrest, blz. 5.

17. De rechtbank van eerste aanleg te Brussel, zetelend zoals in kort geding, heeft bij vonnis van 17 februari 2011 geoordeeld dat de heer Deckmyn en het Vrijheidsfonds inbreuk hebben gemaakt op de auteursrechten van Vandersteen e.a. door de verspreiding, zonder toestemming, van de bovengenoemde kalenders. De heer Deckmyn en het Vrijheidsfonds zijn veroordeeld tot de staking van het gebruik van deze kalenders en van de bewerkte voorzijde van het bovengenoemde Suske en Wiske album onder welke vorm ook, zulks op straffe van een dwangsom.
18. Op 15 april 2011 hebben de heer Deckmyn en het Vrijheidsfonds hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.
19. Een van de geschilpunten in de procedure voor de verwijzende rechter is of de gelaakte tekening kan worden aangemerkt als een parodie in de zin van artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29. Volgens Vandersteen e.a. is dit niet het geval. De heer Deckmyn en het Vrijheidsfonds betwisten dit.
20. De verwijzende rechter lijkt geneigd tot de opvatting dat het begrip 'parodie' in de hier bedoelde zin een Unierechtelijk begrip betreft dat in de gehele Unie autonoom en op eenvormige wijze dient te worden uitgelegd. De verwijzende rechter constateert daarnaast dat dit begrip niet wordt gedefinieerd in Richtlijn 2001/29 en dat Uw Hof dit begrip tot op heden niet heeft uitgelegd. Ook merkt de verwijzende rechter op dat er in de verschillende nationale jurisdicties in de Unie geen eenvormigheid bestaat omtrent de vraag aan welke voorwaarden een werk moet voldoen om te kwalificeren als een parodie⁴.

3.2. Prejudiciële vragen

21. Tegen deze achtergrond heeft de verwijzende rechter de volgende prejudiciële vragen gesteld:

"1. Is het begrip "parodie" een autonoom Unierechtelijk begrip?"

⁴ Daarbij wordt verwezen naar D. Mendis en M. Kretschmer, Intellectual Property Office, 'The treatment of parodies under copyright law in seven jurisdictions: a comparative study of underlying principles', 2013/23 (beschikbaar via de website van het Intellectual Property Office).

2. *Indien ja, dient een parodie de volgende voorwaarden te vervullen of aan de volgende kenmerken te voldoen:*

- *het vertonen van een eigen oorspronkelijk karakter (originaliteit);*
- *en wel zodanig dat de parodie redelijkerwijze niet aan de auteur van het oorspronkelijke werk kan toegeschreven worden;*
- *erop gericht zijn om aan humor te doen of de spot te drijven, ongeacht of de daarbij eventueel geuite kritiek het oorspronkelijke werk of iets dan wel iemand anders raakt;*
- *de bron vermelden van het geparodieerde werk.*

3. *Dient een werk nog andere voorwaarden te vervullen of aan andere kenmerken te voldoen om als een parodie bestempeld te kunnen worden?"*

4. BEANTWOORDING PREJUDICIËLE VRAGEN

4.1. Opmerkingen vooraf

22. Alvorens op de gestelde prejudiciële vragen in te gaan, wenst de Commissie twee opmerkingen vooraf te maken.
23. Op de eerste plaats roept de Commissie in herinnering dat artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 – evenals de andere bepalingen van de leden 2 en 3 van dit artikel – een *optionele* bepaling betreft. Met betrekking tot enkele van deze andere bepalingen van lid 2 en 3 heeft Uw Hof reeds geconstateerd dat, waar de richtlijn zelf geen nauwkeurige criteria bevat, de lidstaten die besluiten gebruik te maken van de geboden mogelijkheid, binnen de grenzen van het recht van de Unie, beschikken over een ruime beoordelingsmarge⁵.

⁵ Hof van Justitie 16 juni 2011, zaak C-462/09, *Stichting de ThuisKopie*, Jurispr. 2011 I-5331, punt 23; Hof van Justitie 1 december 2011, zaak C-145/10, *Eva-Maria Painer*, nog niet gepubliceerd, punten 101-103; Hof van Justitie 27 juni 2013, gevoegde zaken C-457/11 tot C-460/11, nog niet gepubliceerd, punt 74.

24. Naar de mening van de Commissie is deze rechtspraak in beginsel van overeenkomstige toepassing op de overige bepalingen van leden 2 en 3, waaronder dus ook lid 3, sub k. Een en ander moet worden gezien tegen de achtergrond van het in overweging 31 van de considerans van Richtlijn 2001/29 tot uiting gebrachte streven van de wetgever van de Unie om een rechtvaardig evenwicht te waarborgen tussen de rechten en belangen van de diverse rechthebbenden en de gebruikers.
25. In het geval van artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 lijkt het te meer passend om de lidstaten de nodige beoordelingsmarge te laten, omdat dit een van de bepalingen is waarbij, naast de bescherming van intellectueel eigendom, ook het recht op vrije meningsuiting in het geding kan komen. Blijkens overweging 3 van de considerans, beoogt deze richtlijn mede de eerbiediging van deze grondrechten te waarborgen. Uit de rechtspraak van Uw Hof blijkt dat waar twee of meer grondrechten met elkaar op gespannen voet staan, "*de nationale autoriteiten en rechterlijke instanties in het kader van de ter bescherming van de houders van auteursrechten vastgestelde maatregelen een juist evenwicht moeten verzekeren tussen de bescherming van deze rechten en de bescherming van de grondrechten van personen die door zulke maatregelen worden geraakt*"⁶. Ook hierbij geldt dat, waar de betrokken Unierechtelijke bepalingen hiervoor ruimte laten, de lidstaten een beoordelingsmarge toekomt⁷.
26. Ten aanzien van de voornoemde grenzen van het recht van de Unie die in acht moeten worden genomen, verwijst de Commissie naar het arrest *Eva-Maria Painer*⁸. Kort samengevat is daar verduidelijkt dat bij de uitoefening van deze discretionaire bevoegdheid rekening dient te worden gehouden met de algemene beginselen van het recht van de Unie, waaronder evenredigheidsbeginsel; met het hoofddoel van Richtlijn 2001/29; met het vereiste van rechtszekerheid voor de auteurs op het gebied van hun werken; met het beginsel van een enge uitleg van

⁶ Hof van Justitie 24 november 2011, zaak C-70/10, *Scarlet Extended*, nog niet gepubliceerd, punt 45.

⁷ Hof van Justitie 29 januari 2008, zaak C-275/06, *Promusicae*, Jurispr. 2008 I-271, punt 67.

⁸ Hof van Justitie 1 december 2011, zaak C-145/10, *Eva-Maria Painer*, nog niet gepubliceerd, punten 104-110.

uitzonderingen; en met de drie voorwaarden bedoeld in artikel 5, lid 5 van Richtlijn 2001/29.

27. Op de tweede plaats moet worden opgemerkt artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 een *uitzonderingsbepaling* betreft. Zoals blijkt uit de titel van artikel 5 en de aanhef van lid 3, gaat het hier immers om een van de mogelijke beperkingen en restricties op het reproductierecht bedoeld in artikel 2 en op het recht van mededeling en beschikbaarstelling aan het publiek bedoeld in artikel 3. Krachtens artikel 5, lid 4 kunnen deze beperkingen en restricties ook betrekking hebben op het distributierecht bedoeld in artikel 4.
28. Hierin ligt besloten dat deze bepaling (wanneer de betrokken lidstaat gebruik heeft gemaakt van deze optie) slechts aan de orde kan komen, indien en voor zover – zonder de betrokken uitzonderingsgrond – sprake is van een *inbreuk* op een of meerdere van de voornoemde rechten. Het moet aldus op de eerste plaats gaan om een werk (of ander materiaal) dat onder Richtlijn 2001/29 wordt beschermd. Voorts moet zijn vastgesteld dat sprake zou zijn van een inbreuk op de rechten bedoeld in artikelen 2, 3 en/of 4 van Richtlijn 2001/29.
29. Voor wat betreft het recht van auteurs met betrekking tot hun werken als bedoeld in artikel 2, sub a van deze richtlijn, dit recht geldt waar het gaat om materiaal dat een eigen intellectuele schepping van de auteur ervan is, waarbij de op grond hiervan verleende bescherming een ruime omvang toekomt⁹. De auteur heeft het recht om de direct of indirecte, tijdelijke of duurzame, volledige of gedeeltelijke reproductie, met welke middelen en in welke vorm ook, toe te staan of te verbieden¹⁰. Dit recht kan dus zijn geschonden waar de reproductie zonder toestemming, zoals in het hoofdgeding aan de orde lijkt, kenmerken van het oorspronkelijke werk vertoont (o.a. afgebeelde figuren, kleuren, lettertype). Daarnaast kan sprake zijn van inbreuk op de in artikelen 3 en 4 bedoelde rechten.
30. In het hoofdgeding heeft de rechter in eerste aanleg geoordeeld dat inbreuk is gemaakt op de auteursrechten van een beschermd werk. De verwijzende rechter

⁹ Hof van Justitie 16 juli 2009, zaak C-5/08, *Infopaq*, Jurispr. 2009 I-6569, punten 37 en 43.

¹⁰ Hof van Justitie 1 december 2011, zaak C-145/10, *Eva-Maria Painer*, nog niet gepubliceerd, punt 95.

lijkt hetzelfde oordeel toegedaan, al blijkt dit niet uitdrukkelijk uit het verwijzingsarrest. In elk geval is geen gedetailleerde analyse opgenomen van dit aspect van het geschil. De gestelde prejudiciële vragen zien hier ook niet op. Toch hecht de Commissie eraan het bovenstaande in herinnering te roepen, aangezien naar haar mening de vraag naar de betekenis en de toepasbaarheid van de genoemde uitzonderingsbepaling onlosmakelijk verbonden is met de vraag *waarop* precies een uitzondering wordt gemaakt. Anders gezegd, een mogelijk verweer op basis van de bepaling inzake een parodie kan pas aan de orde komen na de beantwoording van de daaraan voorafgaande vraag naar een eventuele inbreuk op een of meer van de voornoemde rechten.

31. Voorts volgt uit het feit dat artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 een uitzonderingsbepaling betreft dat, volgens vaste rechtspraak van Uw Hof, deze bepaling eng moet worden uitgelegd, zonder evenwel deze bepaling zijn nuttig effect te ontnemen¹¹.

4.2. Vraag 1

32. De eerste prejudiciële vraag is of het begrip 'parodie' in de zin van artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 een autonoom Unierechtelijk begrip is.
33. Volgens vaste rechtspraak van Uw Hof vereisen de eenvormige toepassing van het Unierecht en het gelijkheidsbeginsel dat de bewoordingen van een bepaling van Unierecht die voor de betekenis en de draagwijdte ervan niet uitdrukkelijk naar het recht van de lidstaten verwijst, normaliter in de gehele Unie autonoom en uniform worden uitgelegd, rekening houdend met de context van de bepaling en het doel van de betrokken regeling¹².
34. Vastgesteld moet worden dat artikel 5, lid 3, sub b van Richtlijn 2001/29 niet verwijst naar nationaal recht. Overeenkomstig de hiervoor bedoelde rechtspraak,

¹¹ Hof van Justitie 16 juli 2009, zaak C-5/08, *Infopaq*, Jurispr. 2009 I-6569, punt 56; Hof van Justitie 4 oktober 2011, zaak C-403/08, *Premier League*, nog niet gepubliceerd, punten 162-163.

¹² Hof van Justitie 21 oktober 2010, zaak C-467/08, *Padawan*, Jurispr. 2010 I-10055, punt 32, en daar aangehaalde rechtspraak.

moet het daar gebruikte begrip 'parodie' dus normaliter in de gehele Unie autonoom en uniform worden uitgelegd.

35. Deze conclusie vindt steun in de doelstelling van de regeling waarvan dit begrip deel uitmaakt. Zoals Uw Hof eveneens reeds heeft vastgesteld, strekt deze richtlijn ertoe bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij te harmoniseren en te voorkomen dat de mededinging op de interne markt door de verschillen tussen de wetgevingen van de lidstaten wordt vervalst. Dit impliceert dat autonome unierechtelijke begrippen worden ontwikkeld. Het streven van de Uniewetgever naar een zo uniform mogelijke uitlegging van Richtlijn 2001/29 komt onder meer tot uitdrukking in punt 32 van de considerans ervan. Daarin worden de lidstaten opgeroepen de beperkingen van en restricties op het reproductierecht op coherente wijze toe te passen, teneinde de goede werking van de interne markt te verzekeren¹³.
36. Bijgevolg is artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 weliswaar een optionele bepaling in welk kader de lidstaten een ruime beoordelingsmarge kan toekomen (zie de opmerkingen vooraf), maar dat laat onverlet dat een incoherente en niet-geharmoniseerde uitleg van het in deze bepaling centraal staande begrip 'parodie' zou indruisen tegen de hiervoor genoemde doelstelling van deze richtlijn¹⁴.
37. Aldus dient naar de mening van de Commissie bevestigend te worden geantwoord op de eerste prejudiciële vraag.

4.3. Vragen 2 en 3

38. Gelet op het hiervoor weergegeven antwoord dat de Commissie voorstelt op de eerste prejudiciële vraag, dienen ook de tweede en derde vraag te worden beantwoord. Vanwege hun onderlinge samenhang, bespreekt de Commissie deze twee vragen gezamenlijk.
39. Met deze vragen wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen hoe het begrip 'parodie' in de zin van artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 dient te

¹³ Hof van Justitie 21 oktober 2010, zaak C-467/08, *Padawan*, Jurispr. 2010 I-10055, punt 35.

¹⁴ Vgl. Hof van Justitie 21 oktober 2010, zaak C-467/08, *Padawan*, Jurispr. 2010 I-10055, punt 36.

worden uitgelegd. Op deze vraag gaat de Commissie hieronder allereerst in. In aansluiting daarop maakt zij nog een tweetal aanvullende opmerkingen, onder meer ten aanzien van de vier door de verwijzende rechter genoemde elementen.

4.3.1. Uitleg begrip 'parodie'

40. Ten eerste merkt de Commissie op dat in Richtlijn 2001/29 *geen definitie* is opgenomen van het begrip 'parodie'.
41. Ten tweede moet worden geconstateerd dat de *wetsgeschiedenis* van Richtlijn 2001/29 evenmin veel verduidelijking biedt op dit punt. Noch het oorspronkelijke voorstel van de Commissie, noch de geamendeerde versie daarvan bevat een bepaling die vergelijkbaar is met artikel 5, lid 3, sub k van de uiteindelijke richtlijn¹⁵. Ook de relevante internationale verdragen bieden wat dit betreft geen verduidelijking¹⁶.
42. De hier bedoelde bepaling is geïntroduceerd door de Raad. Daarbij werd de volgende toelichting gegeven (die betrekking heeft op zowel de onderhavige bepaling als een aantal andere bepalingen van artikel 5, lid 3): "*the Council has accepted taking on board a number of additional, narrowly-defined exceptions to accommodate requests from Member States*"¹⁷.
43. Ten derde, gelet op het voorgaande moet, overeenkomstig de rechtspraak van Uw Hof, de betekenis van dit begrip worden bepaald in overeenstemming met de in de omgangstaal *gebruikelijke betekenis* ervan, met inachtneming van de context waarin het wordt gebruikt en de door de regeling waarvan het deel uitmaakt beoogde doelstellingen¹⁸.

¹⁵ PB C 108, 7.4.1998, blz. 6; PB C 180, 25.6.1999, blz. 6.

¹⁶ Met name de Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst.

¹⁷ Council of the European Union, Common position adopted by the Council with a view to the adoption of a Directive of the European Parliament and of the Council on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society: draft statement of the Council's reasons, 26 juli 2000, 9512/00 ADD 1.

¹⁸ Hof van Justitie 22 november 2012, zaak C-119/12, *Probst*, nog niet gepubliceerd, punt 20.

44. Wat betreft de gebruikelijke betekenis, in het Van Dale woordenboek wordt als betekenis van 'parodie' gegeven een "*grappige nabootsing om iets bespottelijk te maken*"¹⁹. De online encyclopedie Wikipedia spreekt van "*een spottende nabootsing van een gedicht, lied, film, toneelstuk, verhaal of andere uiting [waarbij] herkenbare eigenschappen van het origineel [vaak worden] overdreven of uitvergroot*"²⁰.
45. Hieruit volgt dat voor een parodie typerend is dat er sprake is van nabootsing, alsmede dat een humoristisch of spottend effect wordt beoogd.
46. Ten aanzien van de *context* dient met name te worden opgemerkt dat het begrip 'parodie' in artikel 5, lid 3, sub van Richtlijn 2001/29 wordt gebruikt in samenhang met de begrippen 'karikatuur' en 'pastiche'. Deze drie begrippen zijn onderling nauw verwant. Voor zover het noodzakelijk is om in de onderhavige context een onderscheid aan te brengen tussen deze begrippen, geldt globaal genomen dat zij zich onderscheiden van een parodie doordat een karikatuur typisch een afbeelding betreft die zich kenmerkt door overdrijving, terwijl bij een pastiche het humoristische of spottende element ontbreekt²¹.
47. Tot slot moet worden stilgestaan bij de *doelstelling* van de voorliggende regeling. In het voorgaande is de Commissie al ingegaan op de doelstelling en achtergrond van artikel 5, lid 3, sub k daarvan en op de doelstelling van Richtlijn 2001/29. De Commissie ziet hierin geen aanleiding om af te wijken van de hiervoor weergegeven gebruikelijke betekenis van het Unierechtelijke begrip 'parodie', anders dan de toevoeging dat hieruit volgt dat het gaat om een werk dat onder deze richtlijn wordt beschermd.
48. Gelet op het voorgaande, *concludeert* de Commissie dat artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29 aldus dient te worden uitgelegd, dat het daar gebruikte begrip 'parodie' verwijst naar een nabootsing van een onder deze richtlijn beschermd

¹⁹ Van Dale woordenboek, online versie, beschikbaar via www.vandale.nl (geraadpleegd op 4 juli 2013).

²⁰ Zie www.nl.wikipedia.org/wiki/parodie (geraadpleegd op 4 juli 2013).

²¹ De voornoemde versie van het Van Dale woordenboek omschrijft een 'karikatuur' als een "*spotbeeld, spotprent, [met name] werkend door komische overdrijving*" en een 'pastiche' als een "*werkstuk in nabootsende stijl*".

werk, niet zijnde een karikatuur of een pastiche, die een humoristisch of spottend effect beoogt.

4.3.2. *Aanvullende opmerkingen*

49. Tot slot wenst de Commissie nog twee aanvullende opmerkingen te maken.
50. De eerste opmerking betreft de vraag in hoeverre de *vier elementen* die de verwijzende rechter expliciet noemt, van belang kunnen zijn bij de uitleg van het begrip 'parodie' in de hier bedoelde zin. Kort samengevat, gaat het om de volgende vier elementen: (i) originaliteit; (ii) de niet-toeschrijving aan de auteur van het oorspronkelijke werk; (iii) een humoristisch of spottend element, ongeacht het voorwerp daarvan; en (iv) bronvermelding.
51. De Commissie constateert wat dit betreft dat geen van deze elementen een uitdrukkelijke basis vindt in artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29. Evenmin komt het de Commissie voor dat de relevante context of doelstelling noodzakelijkerwijs meebrengt dat de aanwezigheid van een van deze elementen wordt verondersteld om te kunnen spreken van een 'parodie' in de hier bedoelde zin. Geen van deze elementen is daarom volgens de Commissie in dit verband een op zichzelf staande, noodzakelijke voorwaarde.
52. Naar het oordeel van de Commissie komt enkel het derde element – het humoristische of spottende element – bijzondere betekenis toe, in de zin dat, zoals hiervoor uiteengezet, dit element besloten ligt in de gebruikelijke betekenis van het begrip 'parodie'. Hoewel dit in de praktijk wellicht veelal het geval zal zijn, lijkt er daarbij geen aanleiding om te menen dat het voorwerp van de humor of de spot noodzakelijkerwijs het betrokken werk of materiaal zelf is.
53. Wat betreft de overige elementen, geldt volgens de Commissie evenzeer dat hieraan in voorkomend geval wel degelijk een zeker belang kan worden toegekend. Zo zal een parodie vaak een zekere vorm van originaliteit vertonen en zal deze normaliter ook zijn te onderscheiden van het oorspronkelijke werk, al was het maar om het beoogde effect te verwezenlijken. Maar dit maakt nog niet dat het gaat om op zichzelf staande, noodzakelijke voorwaarden om te kunnen spreken van een 'parodie' in de zin van artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29.

54. Ten aanzien van het element van de bronvermelding voegt de Commissie daaraan toe dat diverse andere bepalingen van artikel 5, lid 3 van Richtlijn 2001/29 uitdrukkelijk een dergelijk vereiste bevatten (zie sub a, c, d en f daarvan). De Commissie ziet het ontbreken van een dergelijk vereiste sub k als een bevestiging dat zulks in dit geval niet vereist is.
55. De tweede en laatste aanvullende opmerking die de Commissie naar voren wil brengen is dat *morele rechten* buiten het toepassingsgebied blijven van Richtlijn 2001/29. Dat blijkt uit overweging 19 van de considerans. Deze rechten betreffen de immateriële belangen van de auteur, zoals zijn of haar reputatie in relatie tot het beschermde werk. Uit de genoemde considerans blijkt dat deze morele rechten dienen te worden uitgeoefend overeenkomstig de wetgeving van de lidstaten en de relevante internationale instrumenten.
56. Hieruit volgt dat het voorgaande eventuele aanspraken op basis van zulke morele rechten, zoals onder meer aan de orde lijkt te zijn in het hoofdgeding, onverlet laat.

5. CONCLUSIE

57. In het licht van het vorenstaande, heeft de Commissie de eer Uw Hof voor te stellen als volgt op de voorliggende prejudiciële vragen te antwoorden:

1) Artikel 5, lid 3, sub k van Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij moet aldus worden uitgelegd, dat het daarin gebruikte begrip 'parodie' een autonoom Unierechtelijk begrip is.

2) Artikel 5, lid 3, sub k van de voornoemde richtlijn dient aldus te worden uitgelegd, dat het daar gebruikte begrip 'parodie' inhoudt een nabootsing van een onder die richtlijn beschermd werk, niet zijnde een karikatuur of een pastiche, die een humoristisch of spottend effect beoogt.

Folkert Wilman

Julie Samnadda

Gemachtigden van de Commissie